

בס"ד. ש"ק ומוצאי ש"ק פ' בשלח, י"א שבט, ה'תשל"א*

באתי לגני אחותי כלה¹, ומביא כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא בהמאמר דיום ההסתלקות ויום ההילולא שלו², דאיתא במדרש רבה (במקומו) לגני לגנוני, למקום שהי' עיקרי בתחלה, דעיקר שכינה בתחתונים היתה, אלא שע"י הענינים הבלתי רצויים (מתחיל מחטא עץ הדעת) נסתלקה השכינה מלמטה למעלה עד לרקיע השביעי, ואח"כ עמדו צדיקים (מתחיל מאברהם אבינו) והורידו את השכינה מלמעלה למטה, עד שבא משה שהוא השביעי, וכל השביעין חביבין³, והורידה למטה בארץ. דענין זה (המשכת וירידת השכינה למטה בארץ) נעשה בעיקר⁴ ע"י המשכן שעשה משה כמ"ש⁵ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם. וזהו צדיקים יירשו ארץ וישכנו לעד עלי⁶, שצדיקים הם משכינים (ממשיכים⁷) את השכינה שנק' עד, שוכן עד מרום וקדוש⁸, שתהי' בגילוי למטה.

ולהעיר, שבמדרש שם מבאר תחלה פירוש הפסוק צדיקים יירשו ארץ גו' ולאח"ז אומר שעיקר השראת השכינה בארץ היתה ביום שהוקם המשכן, ובהמאמר משנה את סדר הענינים, שהפסוק צדיקים יירשו ארץ גו' מובא בהמאמר לאחרי שאומר שעיקר ההמשכה היתה ע"י עשיית המשכן. ויש לומר, שבזה מרמז, דזה שצדיקים ממשיכים השכינה למטה (וישכנו לעד עלי⁹), הכוונה בזה היא לא רק להמשכה שע"י שבעה הצדיקים שמאברהם עד משה (ע"י עשיית המשכן), אלא גם להמשכה שלאחרי ההמשכה שהיתה ע"י עשיית המשכן. שגם לאחרי ההמשכה שהיתה ע"י עשיית המשכן, אף שהיתה המשכה נעלית ביותר, ממשיכים צדיקים, ועמך כולם צדיקים⁹,

* יצא לאור בקונטרס יו"ד שבט — תנש"א, "לקראת יום הבהיר יו"ד שבט הבעל"ט, יום מלאות ארבעים ואחד שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר שליט"א, ויום הסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ צוקללה"ה נבג"מ זי"ע . . ד' בשלח, ח' שבט, שנת ה'תנשי"א.

המאמר "מיוסד בעיקרו על פרק הראשון מהמשך ההילולא, ויוצא לאור לקראת יו"ד שבט שנה זו — בו לומדים פרק הנ"ל בפעם השלישית".

המאמר נאמר ב' פעמים: בהתוועדות דיום ש"ק פ' בשלח, י"א שבט, ובהתוועדות דמוצאי ש"ק — עם הוספות וכו' מאחד על השני. בהנדפס להלן נכללו ב' המאמרים.

- (1) שה"ש ה, א.
- (2) ד"ה באתי לגני השי"ת (נדפס בסה"מ ה'תש"י ע' 111 ואילך), שניתן על ידי בעל המאמר ליו"ד שבט ה'שי"ת, יום הסתלקותו.
- (3) ויק"ר פכ"ט, יא.
- (4) משא"כ במ"ת — ראה ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ח הערה 5 (לעיל ע' שו).
- (5) תרומה כה, ח.
- (6) תהלים לז, כט.
- (7) ראה מ"כ ומהרז"ו לבמדב"ר פי"ג, ב. מהרז"ו לב"ר פי"ט, ז.
- (8) כ"ה בהמשך ההילולא. וראה ד"ה באתי לגני הנ"ל הערות 27-28 (לעיל ע' שח).
- (9) ישע"י ס, כא.

* ראה ב"פתח דבר" לד"ה זה ה'תשכ"ח — לעיל ע' שו ובשוה"ג ב.

המשכה נעלית עוד יותר. דלאחרי ההמשכה שע"י שבעה הצדיקים, ובפרט ע"י משה שעל ידו נמשכה השכינה למטה בארץ, ע"ז ניתן הכח לכאור"א מישראל להמשיך עוד יותר.

ויש לומר, דכמו שהמשכת השכינה למטה שע"י עשיית המשכן היתה ע"י כל ישראל [כמ"ש¹⁰ דבר אל בני ישראל גו' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שהציווי לעשות מקדש ולהמשיך עיקר שכינה למטה הוא לכל ישראל], ומ"ש במדרש שמשך המשך השכינה למטה הוא, כי עיקר עשיית המשכן וההמשכה שע"י היתה ע"י משה, וגם על ידו נמשך הנתנת כח לישראל שע"י ועשו לי מקדש יהי' ושכנתי בתוכם, עד"ז הוא בנוגע להמשכת השכינה עכשיו, שהיא המשכה נעלית יותר גם מההמשכה שע"י עשיית המשכן, שהכח שבכאור"א מישראל להמשיך המשכה זו היא ע"י הצדיקים ראשי אלפי ישראל שבכל דור, אתפשטותא דמשה שבכל דור¹¹, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר בעל ההילולא נשיא דורינו.

ב) והנה לאחרי שמבאר בהמאמר (בקיצור) מאמר המדרש בכללותו¹², מבאר בפרטיות יותר ובעומק יותר פרטי הענינים. בפרק הראשון דהמאמר (הפרק השייך לשנה זו¹³) מבאר הענין דעיקר שכינה בתחתונים, ובהפרקים שלאחריו העבודה דועשו לי מקדש (וגם העבודה במשכן ומקדש לאחרי עשייתו¹⁴) שעל ידה נעשה ושכנתי בתוכם, המשכת עיקר שכינה בתחתונים. ומבאר בפרק הראשון, דהטעם על זה שעיקר שכינה בתחתונים היתה הוא כי¹⁵ תכלית הכוונה בבריאת והתהוות העולמות הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים¹⁶. ומבאר, דזה שנתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים הוא שיהי' גילוי אלקות למטה (לא ע"י המשכה מלמעלה אלא) ע"י עבודת האדם, ושהעבודה שעל ידה נעשה גילוי אלקות בעולם היא העבודה דאתכפיא ואתהפכא, כמאמר¹⁷ כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין. ומבאר, דפירוש בכולהו עלמין הוא אור שהוא בכולהו עלמין בשוה. והוא האור שלמעלה משייכות לעולמות. דבאור המתלבש בעולמות יש חילוק בין עולמות עליונים לעולמות תחתונים, כמאמר רז"ל¹⁸ נטה ימינו וברא

10 תרומה כה, ב. ח.

11 תקר"ז תיקון סט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

12 להעיר מש"כ בהמאמר בתחלתו (לפני "והענין הוא") "וזהו באתי לגני כו" — (סגנון רגיל בדרושי דא"ח בסיומם) — כי זהו סיומ הביאור דכללות הענין.

13 תשל"א (שנת אמירת מאמר זה) — שנה הראשונה ללימוד ההמשך בפעם השני. ובשנה זו (תנש"א) מתחילים ללמוד ההמשך בפעם השלישית. — ראה ב"פתח דבר" לד"ה זה ה'תשכ"ח (לעיל ע' שו ובשוה"ג). (ב.)

14 בפ"ב — עבודת הקרבנות (בהמשכן לאחרי עשייתו), ובפ"ג ואילך — העבודה דועשו לי מקדש. 15 כ"ה גם בד"ה באתי לגני תשי"א ס"ד (לעיל ע' רסו) ש"והענין הוא כו' דירה בתחתונים" הוא ביאור על זה שעיקר שכינה בתחתונים היתה.

16 ראה הנחומא נשא טז. בחוקתי ג. ב"ר ספ"ג. במדב"ר פי"ג, ו. תניא רפ"ו.

17 ראה תניא פכ"ז ולקו"ת ר"פ פקודי (מוז"ב קכח, ב. וראה גם שם טז, ב. קפד, א). תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג.

18 ראה פדר"א פי"ח. זהר ח"א ל, א. ח"ב כ, א. לז, א. פה, ב.

שמים נטה שמאלו וברא ארץ, שההמשכה בשמים (עולמות העליונים) היא מבחי' ימין, וההמשכה בארץ (עולמות תחתונים) היא מבחי' שמאל. ובחי' ככולהו עלמין, האור שהוא בכל העולמות בשה, הוא האור שלמעלה משייכות לעולמות. וזהו כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה ככולהו עלמין, שע"י העבודה דאתכפיא ואתהפכא¹⁹ נמשך²⁰ האור שהוא ככולהו עלמין בשה, אור שלמעלה משייכות לעולמות.

וצריך להבין, דלכאורה, הטעם על זה שעיקר שכינה בתחתונים היתה הוא כי נתארה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, ומה נוגע כאן לבאר שעשיית הדירה צריכה להיות ע"י עבודת האדם, ושהעבודה שעל ידה נעשית הדירה היא העבודה דאתכפיא ואתהפכא, ושע"י עבודה זו הוא המשכת האור שלמעלה משייכות לעולמות.

ויש לומר הביאור בזה, דבמאמר המדרש עיקר שכינה בתחתונים היתה, שני ענינים. המעלה דתחתונים (לגבי עליונים), שבהם דוקא היתה עיקר שכינה, ושדרגת השכינה שהיתה בתחתונים היא (לא שכינה סתם, אלא) עיקר שכינה. והענינים שבהמאמר (בפרק הראשון) הם ביאור על שני ענינים אלה. דזה שנתארה שהגילוי אלקות למטה (דירה בתחתונים) יהי' ע"י עבודת האדם מדגיש מעלת התחתונים. דנוסף לזה שנתארה שהדירה (גילוי אלקות) תהי' בתחתונים, נתארה שגם עשיית הדירה תהי' ע"י עבודת התחתונים. דע"י שהגילוי אלקות בהתחתונים נמשך ע"י עבודתם, הם כלים להגילוי, ויתירה מזה, שהגילוי שנמשך בהם הוא מצד ענין התחתונים גופא. ומוסיף, שהעבודה שעל ידה נעשית הדירה היא העבודה דאתכפיא ואתהפכא, כי עי"ז מודגש עוד יותר שהגילוי שנמשך בהתחתונים הוא מצד ענינים דנוסף לזה שהגילוי שנמשך בהם הוא ע"י עבודתם, גם העבודה (שעל ידה נמשך הגילוי) היא עבודה שמצד ענין התחתונים. וזה שההמשכה שע"י העבודה דאתכפיא ואתהפכא הוא המשכת האור שהוא ככולהו עלמין בשה הוא ביאור על הלשון עיקר שכינה בתחתונים, וכמבואר במק"א²¹ שעיקר שכינה הוא האור שלמעלה מעולמות.

ג) ולהוסיף, דשני ענינים הנ"ל מובנים גם מלשון רז"ל¹⁶ נתארה כו' דירה בתחתונים, נתארה דוקא. והענין הוא, דבזהר ובע"ח איתא, שישנם טעמים על בריאת העולמות [דבזהר²² איתא שהטעם הוא בגין דישתמודעון לי' ובע"ח²³ איתא דהטעם הוא בכדי שיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו], ובמרז"ל הנ"ל איתא דבריאת העולמות היתה לפי שנתארה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, דענין נתארה הוא למעלה מטעם, ובלשון אדמו"ר הזקן²⁴ אויף אַ תארה איז קיין קשיא, היינו שענין התארה הוא במקום (דרגא) שאין שייך שם קושיא לפי שהוא למעלה מהשכל. וידוע הביאור בזה, דבזהר ובע"ח מדבר בענין בריאת העולמות כמו

19) הביאור בזה שמוסיף אתהפכא — ראה לקמן סעיף יב.

20) ונקראת המשכה זו בשם "אסתלק", לפי שהוא גילוי האור שבכחינת רוממות (תו"א שם).

21) ד"ה באתי לגני ה'ש"י"א (לעיל ע' רסג ואילך).

22) ח"ב מב, ב.

23) שער ההקדמות הקדמה ג. ע"ח שער א (דרוש עיגולים ויורש) ענף א.

24) אוה"ת בלק ע' תקצז. המשך תרס"ו ס"ע ז. סה"מ ה'תש"ב ע' 34.

שהיא מצד בחינת הגילויים, וכיון שגילויים גם גילויים הכי נעלים הם מוגדרים באיזה גדר, הרצון לעשיית איזה דבר הוא מפני שאותו הדבר הוא בהתאם להגדר שלהם (טעם), ובמארז"ל הנ"ל מדבר בענין הבריאה שמצד העצמות, דכיון שאינו מוגדר בשום גדר, הרצון לבריאת העולמות שבהעצמות הוא לא מפני שיש איזה עילוי בהבריאה אלא שכך נתאווה, למעלה מטעם. וכמו שהענין דנתאווה הוא בהעצמות, גם הענין שהוא מתאווה אליו הוא שיהי' לו דירה בתחתונים, דענין דירה הוא²⁵ ע"ד דירת האדם שעצמות האדם דר בהדירה, היינו שבהתחתונים תהי' המשכת וגילוי העצמות.

והנה ידוע²⁶ דההוכחה על זה שהסיבה לבריאת העולמות היא לפי שנתאווה (למעלה מהטעם), היא, כי בכדי שיהי' הענין דישתמודעון לי' (ידיעת אלקות) הי' מספיק בהתהוות עולמות העליונים (עולם האצילות ועולמות הא"ס שלמעלה מאצילות) ולא הי' צריך להיות התהוות עולמות התחתונים. ואדרבא, עיקר הענין דישתמודעון לי' הוא דוקא בעולמות העליונים. דהידיעה וההשגה באלקות שבעולמות התחתונים (עולמות בי"ע הרוחניים) היא רק בהמציאות דאלקות ולא בהמהות. ומכש"כ בעולם העשי' הגשמי שאין נרגש בו גם המציאות דאלקות. ועד"ז הוא בהטעם דיתגלו שלימות כחותיו ופעולותיו, שבכדי שיתגלו שלימות כחותיו הי' מספיק בהתהוות עולמות העליונים, דכיון שגם עולמות העליונים הם מציאות והתהוות היא בדרך התחדשות (יש מאין), לכן ע"י שאו"ס מהווה אותם מתגלה הכח שבו²⁷ (שבכחו להוות דבר חדש)²⁸. ויתירה מזו יש לומר, שעיקר גילוי שלימות כחותיו הוא דוקא בהתהוות עולמות העליונים. דכיון שהתהוות עולמות התחתונים (בי"ע) הוא ע"י שהכח האלקי שמהווה אותם הוא מתעלם מהם, הרי בפעולה זו דהכח (התהוות בי"ע), אין מתגלה הכח. ומכש"כ שאינו מתגלה בהתהוות עוה"ז התחתון, שההעלם דכח המהווה הוא עוד יותר. ומזה שנתהוו (גם) עולמות בי"ע הרוחניים, ומכש"כ מההתהוות דעוה"ז הגשמי, שאין בו (מצד עצמו) שום מעלה, ובלשון אדמו"ר הזקן²⁹ תחתון שאין תחתון למטה ממנו, מוכח, שתכלית כוונת הבריאה היא (לא מצד הטעם, אלא) לפי שכך נתאווה שעוה"ז התחתון יהי' דירה לו ית', לו לעצמותו.

25) אוה"ת שם. המשך תרס"ו ס"ע ג. תש"ב ע' 27. ובכ"מ. — נסמן בד"ה באתי לגני ה'תשכ"ח הערה 32 (לעיל ע' שח).

26) בהבא לקמן — ראה המשך תרס"ו ע' ד ואילך. סה"מ ה'תש"ב ע' 32 ואילך.

27) ראה סה"מ תרס"ד ע' קכט [בהוצאת תשנ"ד — ע' ג]. וראה גם המשך תער"ב ח"ב ספשכ"ח ואילך שהגילוי ד"כח" הוא בזה שפועל דבר חדש.

28) להעיר, שהענין ד"יש מאין" שבהתהוות בי"ע הוא יותר מהענין ד"יש מאין" שבהתהוות האצילות. ועפ"ז, השלימות דגילוי כחותיו היא דוקא ע"י התהוות הנבראים. אבל ראה ספהמ"צ להצ"צ (קלד, א ואילך), דשם משמע דענין "יש מאין" בנבראים שאינו בנאצלים הוא שהנבראים נראים ליש — ו"חידוש" זה (שהנברא נראה ליש) הוא אדרבה מצד התעלמות הכח, כדלקמן בפנים.

ומה שמבואר שם (קכח, ב ואילך) שגילוי כח הא"ס הוא דוקא בהתהוות הנבראים — יש לומר, כי שם מדבר (בעיקר) בענין כח העצמות שבבריאה יש מאין.

(29) תניא רפ"ו.

ויש לומר דזה שיש הוכחה בשכל על הענין דנתאוה (למעלה מהטעם) ושההוכחה היא מההתוות עוה"ז התחתון שאין תחתון למטה ממנו, הוא, כי התהוות עוה"ז התחתון מזה שנתאוה היתה [לא באופן שהענין דנתאוה נשאר בעצמותו וזה שמהענין דנתאוה נתהווה עוה"ז התחתון הוא באופן דהבדלה, אלא] שהענין דנתאוה נמשך בההתהוות דעוה"ז התחתון. [וע"ד התענוג שבאדם (דנתאוה שייך לתענוג), דהגם שהתענוג הוא למעלה מכל הכחות, למעלה גם מרצון, מ"מ (ומצד זה גופא), הוא נמשך בכל כחות הנפש וגם באברי הגוף, ועד שהמרחב דהתענוג נמשך ומתפשט גם בהעצמות שברגל, שמועה טובה תדשן עצם³⁰]. ולכן ההתהוות דעוה"ז התחתון עצמה (זה שנברא תחתון שאין תחתון למטה ממנו) מוכיחה הענין דנתאוה. ולהוסיף, דזה גופא שההתהוות דעוה"ז התחתון היתה באופן שהענין דנתאוה נמשך בההתהוות, הוא, כי בכדי שתושלם הכוונה דדירה בתחתונים, שהתחתונים יהיו דירה לעצמותו מצד ענין התחתונים גופא, צריך שתהי' להם איזו שייכות להעצמות (עוד לפני שנעשים דירה), ולכן ההתהוות דעוה"ז התחתון מזה שנתאוה היתה באופן שבהעולם עצמו (בהתהוותו) יהי' הענין דנתאוה, רצון העצמות.

(ד) **ועפ"ז** יש לבאר מ"ש בהמאמר דהטעם על זה שעיקר שכינה בתחתונים היתה הוא כי נתאוה הקב"ה להיות לו ית' דירה בתחתונים, דלכאורה, ע"פ הביאור (בהמאמר) דזה שנתאוה דירה בתחתונים הוא שהגילוי אלקות למטה (דירה בתחתונים) יהי' (לא ע"י המשכה מלמעלה אלא) ע"י עבודת האדם, איך הענין דנתאוה כו' דירה בתחתונים הוא טעם על זה שבתחלת הבריאה³¹ (לפני שהיתה עבודת האדם) עיקר שכינה בתחתונים היתה. וי"ל הביאור בזה, דזה שעיקר שכינה בתחתונים היתה (בתחלת הבריאה) הוא שהתהוות עוה"ז התחתון היתה באופן שהענין דנתאוה נמשך בההתהוות שלו (כנ"ל), שע"ז נעשה בו ההכשרה³² שע"י עבודת האדם יהי' דירה להעצמות גם מצד ענינו (דהעולם).

ויש לומר, דזהו שע"י החטאים נסתלקה עיקר שכינה, כי כיון שחטא הוא היפך הרצון והתענוג דלמעלה, לכן, ע"י החטאים נסתלקה עיקר שכינה מהארץ, שלא הי' בו הענין דנתאוה. ועפ"ז, בההמשכה למטה בארץ ע"י המשכן שעשה משה, שני ענינים. המשכת עיקר שכינה למטה, באתי לגני למקום שהי' עיקרי בתחלה, שע"ז נעשה העולם מוכשר להיות דירה לו ית', כמו שהי' בתחלת הבריאה. ונוסף לזה, ע"י העבודה דועשו לי מקדש, נעשה גם העולם דירה לו ית', שנמשך בו (בהמשכן, ועל ידו בכל העולם) גילוי אלקות.

(ה) **והנה** ידוע שכל ירידה היא לצורך עלי'. דירידת הנשמה למטה היא בכדי שעל ידי זה תתעלה הנשמה למדריגה נעלית יותר מכמו שהיתה קודם ירידתה

(30) משלי טו, ל. וראה גיטין נו, ב.

(31) ראה במדב"ר פי"ב, ו: תוחלת ברייתו של עולם שרתה השכינה בתחתונים.

(32) ראה סה"מ ע"ר ע' רט"ז, דזה שבתחלת הבריאה עיקר שכינה בתחתונים היתה — הוא שהעולם נברא באופן שיהי' מוכשר שיומשך בו עיקר שכינה, אבל ההמשכה עצמה היתה ע"י העבודה ד"לעבודה ולשמרה".

למטה³³, ועד"ז הוא בהירידה (וההשתלשלות) דהעולמות, דזה שירדו ממדרגה למדרגה (מעולם לעולם) עד שנתהווה מהם עוה"ז התחתון, הוא בשביל העלי' שנעשית עי"ז³⁴ [שעוה"ז התחתון דוקא הוא דירה לו ית', דירה להעצמות]. ומזה מובן, שעד"ז הוא בנוגע להירידה שבעוה"ז עצמו, שהירידה שנעשתה בו ע"י חטא עה"ד והענינים הבלתי רצויים שלאח"ז היא צורך עלי', בכדי שהמשכת עיקר שכינה למטה עכשיו (לאחרי שנסתלקה) תהי' נעלית יותר מהמשכת עיקר שכינה בתחתונים שהיתה בתחלת הבריאה.

ולכאורה הי' אפשר לומר, דזה שירידה היא לצורך עלי' הוא כשהירידה היא ברצונו ית' [שאו מוכרח לומר, שהרצון בהירידה הוא בשביל העלי' שע"י הירידה]. משא"כ ירידה שע"י חטא, שהוא היפך רצון העליון [דע"י כח הבחירה שניתן להאדם ביכלתו לבחור היפך הרצון והכוונה שבשבילם נברא], אין הכרח לכאורה שגם ירידה זו היא לצורך עלי'. והגם שאין שייך שבחירת האדם תעכב שלא תושלם ח"ו הכוונה דדירה בתחתונים³⁵, ובחירת האדם קובעת רק את מהירות השלמת הכוונה³⁶, דמזה מוכח, שהסילוק דעיקר שכינה שע"י חטא עה"ד והחטאים שלאחריו הי' (מלכתחילה) רק לפי שעה, הרי ענין זה הוא רק הוכחה דזה שע"י החטאים נסתלקה עיקר שכינה הי' זה (מלכתחילה) רק לפי שעה, ובהכרח שאח"כ תהי' המשכת עיקר שכינה למטה. אבל, מהי ההוכחה שהמשכה למטה לאחרי הסילוק היא נעלית יותר מהמשכה שהיתה בתחלת הבריאה.

והענין הוא, דאיתא במדרש³⁷ עה"פ³⁸ נורא עלילה על בני אדם, עלילה נתלה בו (באדם הראשון) שהוא הביא את המיתה לעולם (כי ביום אכלך ממנו מות תמות³⁹), שהרי התורה קדמה אלפים שנה לעולם וכתוב בה⁴⁰ זאת התורה אדם כי ימות באוהל. ומבאר אדמו"ר האמצעי⁴¹, דזה שעלילה נתלה בו (באדה"ר) הוא לא רק בנוגע להמיתה שבאה ע"י חטא עה"ד אלא גם בנוגע להחטא עצמו. כי זה שלפעמים גובר הרע דיצה"ר על האדם, הוא לפי שמלמעלה הסיתו עליו היצה"ר

33 ראה בהגמטן בס' המפתחות לספרי אדה"ז (קה"ת, תשמ"א) ערך נשמות ירידה צורך עלי'.

34 ראה לקו"ת פינחס עז, ג. ר"ה נה, ב. סה"מ תרנ"ח ע' לב ואילך. תרפ"ה ע' קלה. שם ע' קנ. ובכ"מ.

35 כי הכוונה דדירה בתחתונים היא שהעצמות נתאוו להיות לו דירה בתחתונים, ואין שייך שבחירת האדם (נברא) תעכב ח"ו רצון וכוונת העצמות. וראה בארוכה לקו"ש ח"ג ע' 977 בהערה. וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 82.

36 לקו"ש ח"ג שם. ושם, שזהו ע"ד מארו"ל (סנהדרין צח, א) זכו אחישנה לא זכו בעתה.

37 תנחומא וישב ד.

38 תהלים סו, ה.

39 בראשית ב, יז.

40 חוקת יט, יד. וראה ד"ה זאת התורה אדם כי ימות באוהל באוה"ת חוקת (ע' תתטז). ד"ה הנ"ל תרמ"ז

(סה"מ תרמ"ז ע' קכב). עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' תקטו). ועוד.

41 בתו"ח פ' תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך (יב, ד ואילך). וראה גם מאמרי אדה"ז על מאמרי רז"ל

ע' קמא ואילך. סה"מ תקס"ב ח"א ע' צו ואילך. תקס"ג ח"ב ע' תשלא ואילך. מאמרי אדה"ז על פרשיות התורה ח"א ע' שלט ואילך (ועם הגהות — באוה"ת יתרו ע' איזו ואילך). שערי תשובה לאדה"מ צ ח"א שער הבחירה פ"ב (כא, ד).

להביאו לחטא זה. [אלא שהעזר מלמעלה להרע שבאדם להתגבר על הטוב שבו, וכן העזר מלמעלה להטוב שבאדם להתגבר על הרע שבו, הוא מובדל מהאדם ואינו נרגש בו, ולכן אינו מכריח את האדם, וזה שהאדם בוחר בטוב או ברע הוא בחירה חפשית]. וכיון שהירידה דעולם (סילוק עיקר שכינה) שבאה ע"י חטא עה"ד (אף שהחטא הוא היפך הרצון) היתה בכוונה, בהכרח לומר, שהכוונה דהירידה היא צורך עלי, בכדי שהמשכת עיקר שכינה לאחרי שנסתלקה תהי נעלית יותר מכמו שהיתה בתחלת הבריאה.

וע"פ הנ"ל (סעיף ב) שבעיקר שכינה בתחתונים מודגשים שני ענינים — עיקר שכינה (שלמעלה מעולמות), ובתחתונים (דזה שעיקר בתחתונים הוא גם) מצד ענינים דהתחתונים) — יש לומר, שהיתרון בהמשכת עיקר שכינה בתחתונים לאחרי שנסתלקה לגבי כמו שהיתה בתחלת הבריאה, הוא בשני הענינים. שהגילוי אלקות שנמשך ע"י עבודת האדם עכשיו הוא גילוי נעלה יותר מהגילוי שנמשך ע"י עבודת אדה"ר קודם החטא, ושהמשכת הגילוי בעולם (בתחתונים) עכשיו הוא בפנימיות יותר.

(1) **ויובן** זה בהקדים ביאור בהמובא לעיל דהגם שחטא (חטא עה"ד, וכן כל החטאים) הוא היפך רצון העליון, מ"מ הוא בכוונה. והענין הוא כמ"ש בעל ההילולא בהמאמרים דחג הגאולה⁴², דכמו שכל דבר שלמטה יש לו שרש ומקור למעלה, עדי"ז הוא בנוגע לחטא ועון, שיש סיבה ונתינת מקום על זה למעלה. ומביא הוכחה על זה מחטא הראשון שהי בעולם, הוא חטא עה"ד. דלכאורה יפלא, הרי אדה"ר הי בתכלית העילוי הן מצד נפשו שחכמתו היתה גדולה יותר מחכמת שכלים הנבדלים⁴³ והן מצד גופו שגופו של אדה"ר הי יציר כפיו של הקב"ה⁴⁴ ועקבו של אדה"ר הי מכהה גלגל חמה⁴⁵, ואיך שייך שחטא ועבר על ציווי ה'. ולהוסיף, שע"פ מאמר רז"ל⁴⁶ דהטעם שנברא האדם יחידי הוא ללמדנו שכל אחד מישראל הוא דוגמת אדה"ר, יש לומר, דהפלא איך שייך ענין החטא הוא גם בכא"א מישראל⁴⁷. דכיון שנפש השנית שבו היא חלק אלוקה ממעל ממש⁴⁸, וגם בנוגע להגוף דישאל נאמר⁴⁹ ובנו בחרת מכל עם ולשון ואיתא בתניא⁵⁰ שזה קאי על הגוף החומרי שנדמה בחומריותו לגופי אומות העולם, וע"פ הידוע⁵¹ שאמיתית ענין הבחירה הוא בהעצמות,

(42) י"ב תמוז תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב ואילך. וראה שם קצב, א"ב. סה"מ תרצ"א ע' שי ואילך).

(43) הם המלאכים — ראה ב"ר פי"ז, ד: אמר להן (הקב"ה להמלאכים) חכמתו מרובה משלכם.

(44) ראה ב"ר פכ"ד, ה. קה"ר פ"ג, יב (ב). וראה אדר"צ ספ"א.

(45) ויק"ר פ"כ, ב. תנחומא אחרי ב. מדרש משלי בסופו. זהר ח"א קמב, ב. ח"ג בהשמטות שו, ב. תקו"ז

בהקדמה י, ב. ועייין ב"ב נח, א.

(46) סנהדרין לו, א.

(47) ראה זח"ג יג, ריש ע"ב. שם טז, א: ונפש כי תחטא תוהא.

(48) תניא רפ"ב.

(49) בנוסח התפלה (אהבת עולם).

(50) פמ"ט. וראה סה"ש תורת שלום ע' 120 ואילך. לקו"ש ח"ח ע' 409 ואילך.

(51) ראה לקו"ת אמור לח, ב. סה"מ תש"ג ע' 24.

מובן, שבהגוף דישראל יש יתרון גם לגבי הנשמה, שבו (בהגוף) דוקא הוא בחירת העצמות, איך שייך שיהי' בישראל חטא. והביאור בזה (במאמר הנ"ל דבעל ההילולא), שהסיבה והנתינת מקום לחטא (כפשוטו, למטה) בהענינים דלמעלה הוא מיעוט הירח⁵². ולמעלה יותר, הסיבה ונתינת מקום לחטא הוא — שבירת הכלים דתוהו. היינו דבריאית עולם התוהו, עולם שלא אהנייא לי⁵³ (שלכן הי' בו השבירה), הוא (כמו) היפך הרצון. ולכן הוא סיבה ונתינת מקום לחטא. ולמעלה יותר, הסיבה ונתינת מקום לחטא הוא — צמצום הראשון שהי' בדרך סילוק. כי רצון העליון הוא שיהי' גילוי אור, וסילוק האור (צמצום הראשון) הוא (כמו) היפך הרצון [דהגם שכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי, הרי הצמצום עצמו הוא היפך הרצון⁵⁴]. והענין דהיפך הרצון (כביכול) שבצמצום הראשון הוא סיבה ונתינת מקום (ע"י שבירת הכלים דתוהו ומיעוט הירח) לחטא, היפך הרצון כפשוטו.

ולהעיר, שההוכחה על זה שגם ענין דהיפך הרצון הוא בכוונה, הוא בעיקר מצמצום הראשון. כי מיעוט הירח, הגם שהקב"ה המעיט את הירח, הרי הסיבה לזה הי' קטרוג הלבנה⁵⁵. וגם שבירת הכלים דתוהו, הגם שביריאית עולם התוהו מלכתחילה היתה באופן דבונה על מנת לסתור⁵⁶, יש לומר, דע"י שהי' הצמצום, שהוא שרש התהוות העולמות, נקבע שהתהוות עולם התיקון תהי' לאחר בנין וסתירת התוהו⁵⁷, בונה על מנת לסתור וסותר על מנת לבנות⁵⁸. ועיקר ההוכחה על זה שגם ענין דהיפך הרצון הוא שלא במקרה ח"ו אלא בכוונה הוא מצמצום הראשון. דבנוגע להצמצום א"א לומר שהי' הכרח כביכול בהצמצום בכדי שיוכל להיות התהוות העולמות, שהרי כל הענין דהתהוות העולמות (עולם לשון העלם⁵⁸) הוא מצד הצמצום. דהרצון לעולמות באוא"ס שלפני הצמצום הוא שיהיו עולמות שבהם יהי' גילוי האור. דכיון שענין האור הוא גילוי, גם הרצון לעולמות שהי' בהאור הוא (לא להעולמות עצמם, אלא) להגילוי שיהי' בעולמות. ומזה מובן, דהכוונה בהצמצום [סילוק האור, בכדי שיתוהו עולמות שענינם הוא העלם] היא לא רק בכדי שע"י יושלם הרצון לעולמות שהי' תחלה בהאור שקודם הצמצום⁵⁹, אלא שיש בזה עוד כוונה⁶⁰, שהיא

52 ולהעיר ממרד"ל (חולין ס, ב) הביאו כפרה עלי שמיעטתי את הירח, היינו שמיעוט הירח הוא חטא כביכול, שצריך לכפרה.

53 ב"ר פ"ג, ז. פ"ט, ב. קה"ר עה"פ (קהלת ג, יא) את הכל עשה יפה בעתו (פ"ג, יא (א)). יל"ש קהלת שם (רמז תתקסח).

54 כ"ה הלשון בסה"מ קונטרסים שם.

55 ראה ב"ר פ"ו, ג.

56 סה"מ תקס"ג ח"ב ע' תשכח. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ס"ע תקפב ואילך.

57 להעיר מסה"ש תורת שלום ע' 145 (ועד"ו בהוספות לסה"מ תער"ב-תרע"ו ע' קמט).

58 לקו"ת שלח לו, ד. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' אינט. וראה לקו"ש חל"ד ע' 112

הערה 63. וש"נ.

59 בדוגמת הכוונה בבנין וסתירת התוהו בכדי שאח"כ תהי' התהוות עולם התיקון, שהרצון בהתהוות התיקון הוא גם מקודם.

60 להעיר, דהטעם על זה שהצמצום הי' באופן כזה שנסתלק האור לגמרי ואח"כ נמשך הקו, הוא כי

באם הי' נשאר אור, אפילו רק אור הקו, לא הי' אפשר להיות התהוות הכלים (המשך תער"ב ח"א פ"ח, ובכ"מ). ומזה מובן לכאורה, דבכלים שני ענינים: ענינם העצמי — העלם שאין לו שייכות לגילוי, ואדרבה

היפך הרצון שהי' תחלה⁶¹. והיינו, דכוונת הצמצום כמו שהיא בהאור (שאוא"ס צמצם עצמו) הוא שיהי' גילוי בהעולמות שיתהוו מהצמצום, וכוונת הצמצום כמו שהיא בהצמצום עצמו היא — שבו מתגלה ענין ההעלם שלמעלה מגילוי, והוא שהעצמות אינו מוכרח ח"ו בענין הגילוי וביכלתו להיות (גם) בהעלם. אלא שגילוי ענין ההעלם [שההעלם הוא מפני שהעצמות אינו מוכרח ח"ו בענין הגילוי] הוא ע"י הגילוי שנמשך אחרי הצמצום. דע"י הגילוי שנמשך בעולמות שנתהוו מהצמצום, יכולים הם להרגיש (נוסף על הרגש הגילוי) גם שרש וסיבת ההעלם שבהם, שהוא מצד יכולת העצמות. ויש לקשר זה עם הענין דדירה בתחתונים, שעוה"ז התחתון נעשה דירה להעצמות, כי בעוה"ז הוא עיקר ההעלם, וע"י שמתגלה שההעלם שבו הוא מצד יכולת העצמות, הוא נעשה דירה להעצמות].

(ז) **ועד"ז** הוא בעבודת האדם, דזה שהאדם יכול לעשות היפך רצון העליון [שזה נעשה ע"י הצמצום, כנ"ל] הוא מפני שהעצמות אינו מוכרח בשום דבר. אלא שבענין זה [הכח שניתן לאדם לעשות היפך הרצון], הענין דיכולת העצמות הוא בתכלית ההעלם והסתר. וע"י שהאדם עובד את ה' והעבודה היא בכח עצמו ובבכירתו⁶² [דהגם שאוא"ס הוא בכל מקום ואין דבר חוץ ממנו מ"מ כיון שהוא ית' הוא כל יכול ברא את האדם באופן שיוכל לעבוד בכח עצמו], עי"ז מתגלה שכח הבחירה האדם (גם זה שיוכל לבחור ח"ו בהיפך הרצון) הוא מצד יכולת העצמות.

ויש לקשר זה עם תורת הבעש"ט⁶³ עה"פ⁶⁴ ויהי ערב ויהי בוקר גו', דאיתא במדרש⁶⁵ ויהי ערב אלו מעשיהן של רשעים ויהי בוקר אלו מעשיהן של צדיקים, ואיני יודע באיזה מהן חפץ, כיון דכתיב⁶⁶ וירא אלקים את האור כי טוב, הוי במעשיהן של צדיקים הוא חפץ. ותמוה, איך שייך קס"ד שהוא חפץ במעשה רשעים. ומבאר הבעש"ט, דיש תועלת ויתרון לאור מן החושך⁶⁷, היינו שמעלת יתרון האור ניכרת⁶⁸ מצד החשך, וכן מעלת החכם ניכרת⁶⁸ מצד הטיפש⁶⁷, מעלת הצדיק מצד הרשע וכו'.

היפך האור והגילוי, שלכן באם ה' נשאר אור (איזה אור שיהי') לא ה' אפשר להיות התהוותם; וזה שהם כלים להאור הוא כמו ענין שנתוסף על עצם מציאותם (ע"י שאח"כ נמשך הקו, שממנו הוא התהוותם ב1999). ובאם התהוות הכלים היתה רק מצד הרצון שיהי' גילוי בעולמות — לא ה' אפשר להתהוות מזה ענין של העלם. וזה שנתהווה ענין ההעלם שבהם [ובפרט שענין זה הוא עצם מציאותם] הוא לפי שבהתהוותם יש עוד כוונה (כוונה דהעלם) ככפנים.

61) להעיר מהמשך תעריב ח"ב ע' תתקטז, "זה שהי' האוא"ס מאיר בגילוי ה"ז שהי' הרצון בגילוי אור והצמצום והתעלמות האור ה"ז ביטול הרצון כביכול".

62) ראה סה"מ קונטרסים שבהערה 42 [קצו, א], שע"י צמצום הראשון "ניתן מקום שיוכל להיות עבודה בכח עצמו ובבכירתו".

63) הובאה בצפנת פענח (קד, ב) ובן פורת יוסף (מו, ג) להרה"ק כו' ר' יעקב יוסף מפולנאה. הועתק בספר בעש"ט על התורה ח"א פ' בראשית סמ"א ואילך.

64) בראשית א, ה.

65) ב"ר פ"ב, ה. וראה שם פ"ג, ח.

66) בראשית א, ד.

67) וכמ"ש (קהלת ב, יג) "וראיתי אני שיש יתרון לחכמה מן הסכלות כיתרון האור מן החושך".

68) כפירושו המצודות דוד לקהלת שם. וראה בארוכה ספר הערכים:הב"ד כרך ב ערך אור ביחס לחושך

ס"ח סק"ג. וט"ו.

וזהו ואיני יודע באיזה מהן חפץ, דכיון שגם מעשה הרשעים הוא כסא למעשה צדיקים, יש מקום לומר שהכל נכנס באחדות אחד ח"ו, לכך נאמר וירא אלקים את האור כי טוב אלו מעשיהן של צדיקים, כי במעשה הרשעים צריך הבדלה [ועפ"ז מבאר שם הכתוב⁶⁹ חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, כדלקמן סעיף יג].

וצריך להבין, דזה שיתרון האור ניכר מהחושך הוא (לכאורה) שע"י הפחיתות דהחושך ניכר יתרון האור, ואיך שייך לומר שמפני זה גם מעשה הרשעים (חושך) נכנס באחדות אחד⁷⁰. ויש לומר, דהכוונה בזה שיתרון האור ניכר ע"י החושך היא שע"י האפשרות לבחור במעשה הרשעים ניכר שמעשה הצדיקים הוא בבחירתם החפשית, עבודה בכח עצמם. וכיון שע"י העבודה בכח עצמו מתגלה שגם האפשרות לבחור במעשה הרשעים הוא מצד יכולת העצמות, לכן מקום לומר שהוא חפץ במעשה הרשעים, היינו שהתענוג דלמעלה [וכן גילוי אחדותו ית' — נכנס באחדות אחד] הוא גם בהאפשרות לבחור במעשה הרשעים. ולכך נאמר וירא אלקים את האור כי טוב, שהוא חפץ במעשיהן של צדיקים דוקא.

(ח) **והנה** נתבאר לעיל (סעיף ו) דבכוונת הצמצום שני ענינים. בשביל הגילוי, ושע"י הצמצום מתגלה ענין ההעלם (שלמעלה מגילוי) שמצד יכולת העצמות. ולהוסיף, דמבואר בכ"מ⁷¹ שגם בכוונת הצמצום בשביל הגילוי, שני ענינים. שכוונת הצמצום היא בכדי שהגילוי דאוא"ס שהאיר לפני הצמצום (האור שהי' ממלא מקום החלל⁷²) יהי' גם בעולמות. דקודם הצמצום, לא הי' אפשר להיות מציאות העולמות, ובמילא לא הי' הגילוי בעולמות, וע"י הצמצום נתחדש שהגילוי דאוא"ס יהי' גם בעולמות. ושע"י הצמצום יהי' הגילוי דפנימיות ועצמות אוא"ס שלמעלה מהאור שהי' ממלא מקום החלל. ומבואר שם, דהאור שהי' ממלא מקום החלל הוא ההעלם דאור הקו (היינו שהמשכת הקו מאור זה היא באופן דגילוי ההעלם), (שרש) אור הממלא, והאור שלמעלה מהאור שהי' ממלא מקום החלל הוא (שרש) אור הסובב. וצריך להבין, איך אפשר שיהי' בהעולם גילוי נעלה כזה שלא האיר אפילו קודם הצמצום, ואעפ"כ לא יתבטל העולם ממציאותו.

(ט) **והנה** ידועה תורת הרב המגיד⁷³ עה"פ⁷⁴ עשה לך שתי חצוצרות כסף, שהקב"ה והאדם אתם קרויין אדם⁷⁵ הם שתי חצוצרות, שתי חצאי צורות. דאדם

69 תהלים קיט, ט.

70 דלהפירוש שנעשה יתרון בהאור ע"י שהחושך נהפך לאור (המשך ההילולא פ"א ובכ"מ) יש מקום לטעות שיהי' "אחטא ואשוב" בכדי להגיע להעילוי דהפיכת זדונו לזכיות. משא"כ להפירוש שיתרון האור ניכר ע"י שרואים הפחיתות דחושך — הרי אדרבה, ידיעה זו מעוררת רצון לצאת מהחושך.

71 המשך תרס"ו ע' ד. ע' תקט. המשך תער"ב ע' תתקכד. סה"מ ה'תש"ב ע' 32. ובכ"מ.

72 ראה ע"ח שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב. אוצרות חיים ומבוא שערים בתחלתם.

73 אור תורה פ' בהעלותך (מה, ד. בהוצאת קה"ת תשמ"א ואילך — סי' קלד). הובאה ונתבארה באוה"ת

(יהל אור) לתהלים צח, ו (ס"ע שנו ואילך). ובארוכה — בהמשך תער"ב ח"ב פשפ"ד (ע' תשצ) ואילך.

74 בהעלותך יו"ד, ב.

75 יבמות סא, רע"א.

הוא אותיות אל"ף ד"ם⁷⁶, אל"ף הוא הקב"ה אלופו של עולם, וד"ם הוא האדם [שהאדם מצד עצמו, לפני שמתדבק בהקב"ה, הוא בחינת דם], דזהו שארז"ל⁷⁷ מאי דכתיב⁷⁸ לא תאכלו על הדם, לא תאכלו קודם שתתפללו על דמכם, כי האדם מצד עצמו (לפני שמתדבק בהקב"ה ע"י התפלה) הוא בחינת דם⁷⁹. וכל אחד מהם [האל"ף זה הקב"ה והד"ם זה האדם] הוא רק חצי צורה, וכשמתדבקים יחד נעשה צורה שלימה, אדם. ומבאר שם, שההתחברות דהקב"ה עם האדם הוא ע"י שהקב"ה עשה כמה צמצומים דרך כמה עולמות כדי שיהי' אחדות עם האדם. ועד"ז הוא מצד האדם, שבכדי שיתחבר עם הקב"ה צריך הוא לפרוש את עצמו מכל הגשמיות עד שיעלה דרך כל העולמות ויהי' אחדות עם הקב"ה עד שיבוטל במציאות⁸⁰, ואז יקרא אדם. ומבאר הצ"צ⁸¹, דזה שהקב"ה עשה כמה צמצומים כו' והאדם צריך לפרוש את עצמו כו' הוא כמבואר בלקו"ת ד"ה תקעו השני⁸² שבכדי שיהי' החיבור דעליון ותחתון צריך העליון לירד למטה ממדריגתו והתחתון צריך לעלות למעלה ממדריגתו. ומבאר, דזה שהקב"ה עשה כמה צמצומים כו' הוא כי בא"ס נאמר⁸³ כי לא אדם הוא, ובכדי להתלבש בעשר ספירות, ציור אדם, הוא ע"י כמה צמצומים. ומוסיף, דזה שהע"ס הם בציור אדם הוא לפי שע"ס הם ג' קוין⁸⁴, וגם לפי שע"ס הם בדרך כלל מחשבה דיבור ומעשה, א' ד' מ"ם⁸⁵. ומקשר זה עם ענין ג' בחינות אדם. ולכאורה הכוונה, דזה שג' האותיות אד"ם רומזים על מחשבה דיבור ומעשה, הכוונה בזה היא לא רק לג' הבחינות מחשבה דיבור ומעשה שבע"ס דאצילות, אלא גם לג' בחינות אדם, בי"ע הכלליים (א"ק, עתיק ואריך, ואצילות)⁸⁶, שהם דוגמת מחשבה דיבור ומעשה⁸⁷. ועפ"ז, זה שהקב"ה עשה כמה צמצומים להתלבש בציור אדם, הכוונה בזה היא להצמצומים שעל ידם היא ההמשכה לבי"ע הכלליים, שהם שלשה מיני צמצומים עצומים כלליים⁸⁸. דכל צמצומים אלו הם בכדי שתהי' ההמשכה בציור אדם העליון. ולאח"ז, בכדי שתהי' ההמשכה מאצילות לבי"ע, הוא ע"י הפרסא. וכמ"ש בתורת הה"מ הנ"ל בפירוש הכתוב⁸⁹ ועל דמות הכסא, שהוא ית' מכוסה שם, ומבאר הצ"צ⁸¹, דכסא

(76) של"ה כא, א.

(77) ברכות יו"ד, ב.

(78) קדושים יט, כו.

(79) אוה"ת לתהלים שם ע' שנת. המשך תער"ב שם פשצ"א ואילך.

(80) הלשון באו"ת (הנדפס) "ממציאות", אבל ביהל אור ע' שנת ובהמשך תער"ב ר"פ תו "במציאות", ככפנים.

(81) באוה"ת לתהלים שם ס"ב.

(82) לקו"ת דרושים לר"ה נה, סע"ג.

(83) שמואל"א טו, כט.

(84) ראה תו"א יתרו עא, ב — הובא ביהל אור שם.

(85) ראה לקו"ת בהעלותך לא, ג.

(86) ראה בארוכה ד"ה להבין מ"ש בע"ח שיש ג' בחי' אדם להצ"צ — נדפס באוה"ת בלק ע' תקסב ואילך. אוה"ת ענינים ע' עז ואילך.

(87) ראה בארוכה לקו"ת אחרי כה, סע"ד ואילך (בענין בי"ע הפרטיים).

(88) לשון אדה"ז בתניא פמ"ט (סט, רע"א). אלא שבתניא שם מדבר בענין בי"ע הפרטיים.

(89) יחזקאל א, כו.

(מלשון כיסוי) הוא הפרסא שהיא דוגמת המשל שמכסה ומסתיר⁹⁰ על השכל שבתוכו. וצריך להבין, דכיון שהחיבור דאוא"ס עם האדם הוא ע"י כמה וכמה צמצומים וגם ע"י פרסא, איך שייך שהאדם ע"י עבודתו ימשיך גילוי שלמעלה מהצמצום.

יו"ד) **והענין** הוא, דכתיב⁹¹ ועבדתם את הוי' אלקיכם, ומדייק אדמו"ר מהר"ש⁹², דענין עבודה הוא תיקון ושירות מה שהעבד עובד ומתקן לרבו, וכיון שהוא ית' הוא שלימותא דכולא⁹³, איך שייך ענין העבודה בנוגע למעלה. ומבאר⁹⁴, דבאמת אין שייך לומר שהעבודה היא צורך גבוה ע"ד שירות העבד לרבו, אלא שעלה ברצונו ית' שיתאוה להיות לו דירה בתחתונים, ושזה יהי' ע"י עבודת האדם. ומבאר שם, דעיקר ענין העבודה הוא כשעושה היפך רצונו, אתכפיא. וכדאיתא בגמרא⁹⁵ עה"פ⁹⁶ ושבתם וראיתם גו' בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, דכשונה פרקו מאה פעמים נק' לא עבדו כי לימוד התורה שלו הוא כפי הרגילות (שבימיהם הי' הרגילות לשנות כל פרק מאה פעמים), וכשונה פרקו מאה פעמים ואחד, שינוי הרגילות, אתכפיא, נק' עובד אלקים. וזהו גם שעבודה הוא מלשון עורות עבודים, כי עיבוד עורות הוא ע"י שדורכים אותם⁹⁷. וזהו היתרון דאתכפיא לגבי אתהפכא, כי ענין העבודה הוא שמייגע עצמו נגד טבעו⁹⁸. ומבאר שם, שזהו גם המעלה שבתשובה, כדאיתא בתדב"א⁹⁹ בנוגע לבעל תשובה, הי' רגיל לקרות דף אחד יקרא ב' דפים, לשנות פרק אחד ישנה ב' פרקים.

ויש להוסיף¹⁰⁰, דמזה שכתוב ועבדתם את הוי' (אלקיכם) מובן שהעבודה (השירות) היא לא רק לשם אלקים, אור הממלא¹⁰¹, אלא גם להוי', אור הסובב¹⁰¹. ולהוסיף, דע"פ מ"ש הרמב"ן¹⁰² שהתורה נכתבה בסגנון דשלישי המדבר [כמו וידבר הוי' אל משה]¹⁰³, וידוע דשלישי המדבר הוא עצמות אוא"ס שלמעלה גם מהוי', יש

90 משא"כ הצמצומים שלפני הפרסא אינם מסתירים. ולכן באצילות, אלקות הוא בגילוי אלא שהגילוי הוא בצמצום. וראה תו"א וירא יד, ב.ג.

91 משפטים כג, כה.

92 בהמשך מים רבים תרל"ו פפ"ו (ע' צא).

93 ראה תקו"ז בהקדמה ("פתח אליהו") יז, ב. עבודת הקודש ח"א פ"ח.

94 שם פ' צ (ע' צה"ו).

95 חגיגה ט, ב.

96 מלאכי ג, יח.

97 ראה עד"ז ד"ה כימי צאתך ה'תשי"ב (לקמן ח"ג ס"ע קסט) סי"א.

98 ראה גם אגה"ק סי"ב (קיא, א ואילך) "לשון עבודה אינו נופל אלא על דבר שהאדם עושה ביגיעה עצומה נגד טבע נפשו".

99 כן נסמן גם באגרת התשובה פ"ט. וראה ויק"ר (פכ"ה, א), הובא בראשית חכמה שער התשובה פ"ג [ד"ה למדנו קי, ב].

100 בהבא לקמן, ראה בארוכה ד"ה לא תהי' משכלה תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' 167 ואילך). תורת מנחם — התוועדויות ח"ד ע' 326 ואילך). וש"נ.

101 סה"מ"צ להצ"צ סב, א. ובכ"מ.

102 בהקדמתו לפירושו על התורה.

103 דבאם משה אומר זה הול"ל וידבר הוי' אלי, ובאם הוי' אומר זה הול"ל דיברתי אל משה, ולשון וידבר הוי' אל משה הוא כשלישי המדבר.

לומר, דזה שהמצוה ועבדתם את הוי' הוא שלישי המדבר הוא מפני שענין העבודה נוגע גם לעצמות אוא"ס. ועפ"ז פירוש ועבדתם את הוי' אלקיכם הוא, שע"י ועבדתם, אתכפיא, נמשך גילוי הוי', אור הסובב. והמשכת הגילוי דהוי' היא בפנימיות, ועד שהוי' הוא אלקיכם, כחכם וחיותכם¹⁰⁴, יחוד סובב וממלא. ועי"ז נמשך גם הגילוי דעצמות אוא"ס (שלישי המדבר) שלמעלה גם מהוי' (סובב). ויש לומר, דהוי' שהוא בגדר גילוי אלא שהוא למעלה מעולם¹⁰⁵ הוא בכללות האור שלפני הצמצום שהאיר בגילוי, ושלישי המדבר שלמעלה מהוי' הוא (בכללות) עצם האור שגם לפני הצמצום לא הי' בגילוי.

וביאור הענין (שע"י העבודה דאתכפיא, שינוי הרגילות והטבע, נמשך הגילוי דהוי' וגם הגילוי דבחינת שלישי המדבר) יש לומר ע"פ מ"ש בתורת הה"מ הנ"ל בפירוש הכתוב⁸⁹ (ועל דמות הכסא דמות) כמראה אדם, שהקב"ה הוא כמו מראה אדם, כמו שנתעורר בו (בהאדם) כן נתעורר אצלו ית' [נכמ"ש¹⁰⁶ ה' צלך, שה' הוא כמו הצל שלך¹⁰⁷]. ולכן, ע"י שהאדם כופה את עצמו לעשות כנגד רצונו וטבעו, המשכת הגילויים דלמעלה היא לא כפי הטבע שלהם. שגם האור שהגילוי שלו מצד "טבעו" הוא לפני הצמצום (למעלה מעולמות), מאיר בעולם, ויתירה מזו, שגם האור שמצד "טבעו" הוא למעלה מגילוי (גם מגילוי לפני הצמצום) נמשך בגילוי בעולם.

יא) והנה ענין הנ"ל הוא ביאור על זה שהגילויים נמשכים בעולם. אבל צריך להבין איך יכול העולם לקבל גילויים נעלים שלמעלה ממנו באין ערוך ולא יתבטל ממציאיותו. וביותר אינו מובן, דמציאיות העולמות וגילוי האור שלפני הצמצום (גם גילוי האור שהי' ממלא מקום החלל) הם שני הפכים, כמובן מזה שההתהוות דמציאיות העולמות היא דוקא מטילוק האור, ואיך יכולים הם לקבל גילוי האור שקודם הצמצום.

והנה אף שהאור שלא האיר גם לפני הצמצום הוא אור נעלה יותר מהאור שהי' ממלא מקום החלל, מ"מ, דיוק הנ"ל [דהצמצום שממנו נתהוו העולמות וגילוי האור שקודם הצמצום הם שני הפכים], הוא בעיקר בנוגע להאור שהי' ממלא מקום החלל. וכמו שמבאר אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהמשך תער"ב¹⁰⁸ החילוק בין פעולת הצמצום באור הגבול (שרש הממלא) ופעולת הצמצום באור הבל"ג (שרש הסובב), דפעולת הצמצום באור הגבול היא בהאור עצמו, שע"י הצמצום בא במדה וגבול, ופעולת הצמצום באור הבל"ג היא (לא בהאור עצמו, אלא) שלא יאיר במקום החלל. וזהו שההתעלמות דאור הבל"ג היא (לא שנתעלם תוך העלם הצמצום, אלא) שנתעלם ונכלל במקורו, דענין ההתעלמות במקורו הוא זה שאינו מאיר במקום

104 ראה לקו"ת ר"פ ראה.

105 דהוי' הוא למעלה מהזמן וגדר העולם הוא (מקום וזמן) (שעהי"ה א פ"ז — פב, א).

106 תהלים קכא, ה.

107 תו"א מקץ לו, ג (הובא באוה"ת לתהלים שם ע' שנט).

108 ח"ב ע' תתקכז ואילך. וראה שם ס"ע תתקלד ואילך.

החלל, אבל בהאור עצמו לא נעשה שינוי [וע"ד המבואר במק"א¹⁰⁹ דבאור הבל"ג לא הי' צמצום ממש ורק נגע בו הצמצום]. ויתירה מזו, שגם פעולה זו באור הבל"ג שאינו מאיר בגילוי במקום החלל, הוא רק בנוגע להעולמות (שאינו נרגש בהם), ולא בנוגע להאור. ושני ענינים בזה. שבידיעתו ית', גם עכשיו (לאחרי הצמצום) הוא מאיר במקום החלל בגילוי ממש, כמבואר בכ"מ¹¹⁰. ויתירה מזו, דכיון שלגבי אור הבל"ג אין הצמצום מעלים, הרי מצד האור (הבל"ג) הוא יכול להיות בגילוי ממש שירוגש גם בהעולמות. דאור הגבול, כיון שבו פעל הצמצום שהגילוי שלו בעולמות יהי' לפי ערך העולמות, לכן, קשה כביכול¹¹¹ שיתגלה בעולמות כמו שהוא בשרשו לפני הצמצום, כי שני ענינים אלה (פעולת הצמצום שהיתה בו, והגילוי שלא כפי הסדר שנקבע ע"י הצמצום) הם שני הפכים. משא"כ אור הבל"ג, כיון שלגבי לא היתה פעולת הצמצום, בכדי שיהי' בגילוי שלא כפי הסדר שנקבע ע"י הצמצום (היינו שהגילוי שלו יהי' באופן שירוגש גם בהעולמות), אין זה דבר קשה¹¹².

והנה בהמשך הנ"ל, החילוק שבין אור הגבול ואור הבל"ג הוא בנוגע להמשכת גילוי האור. דהמשכת גילוי אור הגבול כמו שהוא בשרשו הוא קשה, משא"כ המשכת גילוי אור הבל"ג. ויש לומר, שעד"ז הוא גם בנוגע לזה שהעולם מקבל גילוי שאינו בערכו. דבנוגע לגילוי אור הבל"ג, אפשר שהגילוי שלו בעולמות יהי' מצד זה שהאור הוא בל"ג, הגם שהעולמות (מצד ענינם) אינם כלים להגילוי. והדיוק איך אפשר שהעולם יקבל גילוי שאינו בערכו הוא (בעיקר) בנוגע לגילוי אור הגבול. דכיון שבאור זה פעל הצמצום שהגילוי שלו בעולמות יהי' לפי"ע העולמות, צריך להבין, איך אפשר שהעולם יקבל אור שאינו בערכו.

והענין הוא, כמבואר בהמשך הנ"ל¹¹³, שעל ידי העבודה דאתהפכא חשוכא לנהורא מהפכים את חושך הצמצום לאור, ועי"ז נעשים העולמות (שנתהוו מהצמצום) כלים לגילוי אור נעלה יותר, הן בנוגע לגילוי אור הגבול¹¹⁴ והן בנוגע לגילוי אור הבל"ג, וגם גילוי אור הבל"ג מאיר בהם בפנימיות.

(ב) ועפ"ז יש לבאר מ"ש בהמאמר שעשיית הדירה בתחתונים היא ע"י אתכפיא ואתהפכא כמאמר כד אתכפיא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, דבמאמר הזהר שמביא נאמר כד אתכפיא סט"א ובהמאמר אומר אתכפיא ואתהפכא. וי"ל הביאור בזה, דבמאמר הזהר מדבר בהמשכת הגילוי דלמעלה (אסתלק

109) ראה סה"מ תרמ"ג ע' פ. המשך תרס"ו ע' קצד. ובכ"מ.

110) ראה המשך תער"ב ח"ב ע' תתקפח. שם ע' תתקצב. סה"מ ה'תש"ד ע' 226. ועוד.

111) וע"ד המבואר בכ"מ בענין קשה לזווגן כקריעת ים סוף (סוטה ב, א. ושי"ג) כי בקרי"ס התאחדו שני

הפכים (המשך תער"ב שם ע' תתקכח).

112) והמבואר שם שמצד הגילוי דאוא"ס מתבטל העולם ממציאותו (כשאינו כלי להגילוי) — הרי אוא"ס אינו מוגבל ח"ו גם בענין זה. וכמו במתן תורה "שהי' גילוי אוא"ס ממש למטה (וירד הוי' על הר סיני) והמטה הי' במקומו שלא הי' בו שום הזדככות" ואעפ"כ "לא נתבטל ונשאר במציאותו" כי "לגבי א"ס אין שום דבר מונע ומעכב" (המשך הנ"ל ע' תתקלא).

113) ע' תתקלב.

114) ראה המשך תער"ב שם ע' תתקצא.

יקרא דקוב"ה בכולהו עלמין, המשכת אור הסובב, וזה נעשה ע"י אתכפיא, ע"י שהאדם עושה נגד טבעו ורצונו (כנ"ל סעיף יו"ד), אבל בכדי שיהי' דירה בתחתונים, דענין דירה בתחתונים הוא שהגילוי שנמשך בתחתונים יהי' גם מצד ענינם דהתחתונים, שיהיו כלים לזה (כנ"ל סעיף ב), זה נעשה ע"י אתכפיא ואתהפכא.

וצריך להבין, דמבואר בהמאמר בענין המעלה דאתהפכא, שיתרון האור הוא מן החושך דוקא, דע"י שהחושך נהפך לאור נעשה יתרון האור. דמזה מובן, שהמעלה דאתהפכא היא לא רק בנוגע להתחתון (שע"י העבודה דאתהפכא נעשה כלי), אלא שע"י אתהפכא נעשה גם יתרון בהמשכה (יתרון האור). ובמאמר הזהר שמביא נאמר כד אתכפיא ס"א כו'. ויש לומר, דההמשכה שע"י אתכפיא היא גילוי, אלא שהגילוי הוא למעלה משייכות לעולמות. [דע"י שהאדם עושה כנגד טבעו, המשכת הגילוי היא לא כפי הטבע שלו, וגם האור שלמעלה משייכות לעולמות (אטתלג) נמשך בגילוי בעולם]. והעבודה דאתהפכא מגעת במקום שלמעלה מגילוי [כ"י זה שהחושך נהפך לאור הוא מצד העצמות שאור וחושך שוים לגבי'. וגם, לפי שע"י אתהפכא נעשה התחתון כלי (כנ"ל), שע"י נשלמת הכוונה דדירה בתחתונים, כוונת העצמות], וע"י נעשה יתרון גם בהאור והגילוי שנמשך משם. ולכן צריכים להיות שני הענינים, אתכפיא ואתהפכא, כי בתחלה צ"ל המשכת הגילויים ע"י אתכפיא, וע"י אתהפכא שלאחרי אתכפיא, נעשה התחתון כלי להגילוי, ונעשה יתרון גם בהגילוי שהמשכתו היא במקום שלמעלה מגילוי.

(ג) **והנה** שני ענינים הנ"ל הם בעיקר בבעל תשובה. דנוסף לזה שהבעל תשובה יקרא ושונה יותר מטבעו ורגילותו כמובא לעיל (סעיף יו"ד) מדרושי אדמו"ר מהר"ש, הבעלי תשובה כובשים את יצרם יותר מצדיקים¹¹⁵. ועד"ז הוא בהעבודה דאתהפכא¹¹⁶. כי עיקר המעלה דאתהפכא חשוכא לנהורא היא כשהפרכת החושך לאור היא לא מצד האור אלא שהחושך מצד עצמו נהפך לאור¹¹⁷, וענין זה הוא בעיקר בבעל תשובה. בדצדיקים, גם העבודה דאתהפכא שלהם היא ע"י שמרגישים אלקות, גילוי מלמעלה, והאתהפכא דבעל תשובה, שמשנתנה ונהפך מן הקצה אל הקצה, היא מצד עצמו¹¹⁸. ויש לומר, דענין זה מרומז בתורת הבעש"ט עה"פ ויהי ערב ויהי בוקר גו' (שהובאה לעיל סעיף ז), שמבאר שם [בהמשך להביאור בענין איני יודע באיזה מהן חפץ] מה שאמר דוד המלך⁶⁹ חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך, חשבתי דרכי הוא שדוד הי' חושב בדרכיו הגשמיים (כמבואר שם הטעם על זה), ואשיבה רגלי גו' — אשובה להרגיל (רגלי מלשון הרגל) אל עדותיך. ויש לומר, דענינו של דוד הוא שהקים עולה של תשובה¹¹⁹.

115) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

116) דנוסף לזה שע"י תשובה מאהבה (שלימות התשובה) זדונות נהפכים לזכויות (יומא פו, ב) — גם

העבודה דאתהפכא היא בעיקר בבעלי תשובה.

117) וכהלשון בההמשך דההילולא פ"ה "דהחושך עצמו יאיר".

118) ראה בארוכה לקר"ש ח"ט ע' 63 ואילך.

119) מ"ק טז, ב. ע"ז ה, א.

ובתורה הנ"ל דהבעש"ט מרמז שתי המעלות שבבע"ת. אשובה להרגיל — שינוי הרגילות, אתכפיא, וביאור הענין דאיני יודע באיזה מהן חפץ — ענין הבחירה והעבודה בכח עצמו (כנ"ל סעיף ז), אתהפכא.

וזהו שהמשכת עיקר שכינה למטה לאחר הסילוק היא נעלית יותר מכמו שהיתה בתחלת הבריאה, כי ההמשכה לאחרי הסילוק שע"י חטא עה"ד והחטאים שלאחריו היא דוגמת ענין התשובה. והיתרון שנתחדש בההמשכה שלאחרי הסילוק הוא בשני הענינים (כנ"ל סוף סעיף ה), הן בהמשכת הגילוי דלמעלה — כי הגילוי עכשיו היא ע"י העבודה דאתכפיא [ואתהפכא], והן בנוגע להתחנותים — כי העבודה עכשיו היא עבודה בכח עצמו [דזה שע"י הצמצום נתחדש ענין העבודה בכח עצמו הוא בעיקר לאחרי חטא עה"ד], וע"י העבודה בכח עצמו שהיא דוגמת הענין דאתהפכא, ובפרט ע"י העבודה דאתהפכא ממש, נעשה העולם כלי להגילוי.

(ד) **וְעַי** מעשינו ועבודתינו¹²⁰ [דמעשינו הוא קיום התומ"צ כפי הטבע, ועבודתינו היא היגיעה בתומ"צ נגד הטבע (אתכפיא)¹²¹. ויש לומר, שבמעשינו נכלל גם שע"י היגיעה נעשה זה הטבע שלו (אתהפכא)], ובפרט בזמן הגלות¹²⁰, מתקנים הירידה שהיתה ע"י חטא עה"ד, ועד שיהי' נרגש בגילוי שהירידה היא רק בשביל העלי', ועד"ז הוא בכל החטאים [שנשתלשלו מחטא עה"ד], שע"י התשובה נהפכים לזכיות. ויש לומר שעד"ז הוא בנוגע למיתה שבאה ע"י חטא עה"ד, שלע"ל יתהפך לחיים. וכמבואר בכ"מ¹²² דענין תחיית המתים הוא שהמת יהי' חי. ועד"ז הוא בנוגע להתיקון דמיעוט הירח ודשבירת הכלים ועד לצמצום הראשון, שהצמצום לא יסתיר, ויתירה מזה, שהצמצום עצמו יאיר. ועי"ז יהי' עוה"ז הגשמי כלי לגילוי אלקות, כמ"ש¹²³ ונגלה כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר, שגם בשר הגשמי יהי' כלי להגילוי, הן להגילוי דכבוד הוי' (מקיף) והן להגילוי דפי הוי' (פנימי)¹²⁴. וזהו שארז"ל¹²⁵ העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתי', דהגם שעולם הבא קאי על זמן התחי' שאז יהיו נשמות בגופים¹²⁶ ומ"מ לא יצטרכו לאכילה ושתי', כי גוף הגשמי יהי' ניזון מזיו השכינה¹²⁷. ויתירה מזה, שלע"ל יהי' הגוף למעלה גם מהנשמה, שלכן תהי' הנשמה ניזונית מן הגוף¹²⁸.

120 ראה תניא רפ"ז.

121 ראה לקוטי לוי"צ לתניא שם (ע' טו), שמציין לאגה"ק ס"ב (קיא, א ואילך). וראה בארוכה לקמן ח"ד ע' קפח ואילך.

122 ראה סה"מ עת"ר ע' ק דתתח"מ הוא מעצמות אוא"ס דשם מות וחיים שוים ומשום זה יכול גם המת לחיות". וראה עד"ז סה"מ ה'תש"א ע' 48.

123 ישע"י מ, ה.

124 המשך תער"ב ח"ב ע' תתקל.

125 ברכות יז, א.

126 כדעת הרמב"ן בשער הגמול בסופו (בהוצאת שאוועל — ע' שט). וכ"ה ההכרעה בתורת החסידות

— ראה לקו"ת צו טו, ג. דרושים לשבת שובה סה, סע"ד. סה"מ"צ להצ"צ מצות ציצית (דרמ"צ יד, ב). ובאוה"ת חוקת (ס"ע תתט. שם כרך ה ע' א'תרלו) כתב, שאדה"ז בהדרושים מזכיר רק דעת הרמב"ן.

127 המשך וככה תרל"ז פז"א"ב. המשך תער"ב שם ע' תתקלא. סה"מ תרח"ץ ע' ריט. ובכ"מ.

128 המשך וככה וסה"מ תרח"ץ שם.

וכל זה נעשה ע"י מעשינו ועבודתינו עכשיו (כנ"ל), ובפרט ע"י עבודת התשובה, והבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן ומיד הן נגאלין¹²⁹, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, דמהענינים שיתחדשו בביאת המשיח הוא שמשיח אתא לאתבא צדיקיא בתיובתא¹³⁰, והקיצו ורננו שוכני עפר¹³¹ ובעל ההילולא בתוכם, ויוליכנו קוממיות לארצנו בקרוב ממש.



(129) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(130) הובא בלקו"ת דרושים לשמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. ובהנסמן במאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ג ע'

א'קכט. וראה זח"ג קנג, ב.

(131) ישעי' כו, יט.